

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

VIII. De Exceptionibus & Replicationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

Beneficet iudex si rem terminare quæret sine tela judicialia.
 h. d.
 In his quoque casibus, in quibus libelli est necessaria portio, probè iudex fecerit, si principales personas, vel in subsidium etiam advocatos factum ipsum proponere jussisset, & sine tela judicialia controversiam terminarentaverit.

Obiata libelli debent rari doli dilatorie ad accipiendam, & ad ostendendam obsequiatam una materia est uno loco tractanda.
 h. d.

Obiata tamen secundum juris ordinem libello, certe reo convento indulgende sunt inducitur a. quibus delibere, eedendum sibi sit, an contendendum: acceptumque de recusando iudex: denique, ut proponat, si quis habet, exceptiones. Quæ propterea comparatur, ut ii, ad versus quos instituntur actiones, defendatur. Hatum verò quædam ante litem contestationem opponenda sunt, quædam verò etiam post contestatam litem. Sed ne si qui inter has alieni tractatus medii functiones interjecti, huiusmodi factio obsequiatam pareat, videmus nunc generaliter de exceptionibus.

DE EXCEPTIONIBUS, ET REPLICACIONIBUS.
TITVLVS VIII.

Quid exceptio, & quid duplex ejus est species, dilatoria & peremptoria. Et quid dilatoriarum quedam respiciunt iudicem, quedam alterum, quedam rem, quedam causam. h. d.

Exceptio summa divisione duo genera deducitur: e. aut enim sunt dilatorie, aut peremptorie. Dilatorie sunt, quæ rem & iudicium differunt. Harum quædam iudicis personam respiciunt, quædam agentis, quædam rei conventi, quædam verò actionis & causæ qualitatem. Personam iudicis respiciunt, vel quæ illius incompetentiam arguunt, vel quæ de ipso suspicionem ingerunt, secundum ea, quæ supra suo loco latius expofimus. Et hæc dilatorie quoque poterunt appellari. Actoris partem illæ spectant, quæ illum non legitimum in iudicio standi personam habere demonstrant: quales sunt procuratorie: ut puta, si quis per monachum, aut regularem, aut clericum agere velit. Item si quis ut tutor, vel curator, vel procurator, vel syndicus compareat, & illud officium negatus, vel sua non interesse, vel audiri non debere protestetur, & si quæ sunt his similes. Ex persona rei deducuntur: veluti si quis ab eo, qui alienam litem defendit, de iudicio solvendo cautionem postulet, aut si ab autore res sollicita esse reus conventus coram iudice queratur, & propterea restitutionis beneficium imploret, vel si auctorem ex legitima causa domum revocet. Actionem & causam respiciunt, ut cum proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli, aut de litem pendente, aut cum non modo diei solutionis venisse præterduntur.

Dilatorie exceptiones, proponi debent, ante omnem exceptionem, aliquas amplius opponi non poterunt. h. d.

Hæc verò regulariter omnes ante litem contestationem proponi debent: sed quæ declinatorias appellavimus, non modo ante litem contestatam, verum etiam ante omnem dilatoriam exceptionem opponere reum oportet: alioquin si aliam primò proposuerit, cum per hoc in jurisdictionem eius, coram quo proposuit, confensus videatur, ejusdem jurisdictionem serò declinare conabitur.

Dilatorie exceptiones, non declinatorie, regulariter proponuntur ante litem contestatam, quandoque, tamen etiam post. h. d.

a. Can. in d. de h. s. c. q. 3. b. gl. in vers. irritari. c. dudum. l. 2. ex. de elec. gl. f. c. ex parte. ex. de foro comp. c. gl. i. c. ex. de p. ext. de excep.

Rgo in initio litem declinatorie opponi debent, & probari: cetera post oblatum libellum ante litem contestatam intra terminum a iudice assignatum, quandoque opponi & probari poterunt: Sed & lite contestata quandoque eas opponere licebit, veluti a si qua nuptio competens extorta fuerit, vel si qui eam opponere voluerit, postmodum ad suam noxiam pervenisse iurejurando fidem faciat, vel esset huiusmodi, quæ retroactum processum nullum redderet, ut est ea, quæ vel mandati, vel jurisdictionis defectum arguit.

Et ex loco, & ex tempore, & ex alia fortibus ducuntur exceptiones. h. d.

Dexuntur autem huiusmodi exceptiones non solum ex supra positis causis, sed etiam ex loco, ex tempore, & ex aliis pluribus, ut tam Pontifici, quam Cæsari iuris libris facile est legentibus cognoscere.

Exceptio excommunicationis licet sit dilatoria, tamen potest opponi & ante & post litem contestatam. h. d.

His annumeranda est etiam excommunicationis & exceptio, quæ licet & ipsa dilatoria sit, à ceteris tamen dissimile naturam sortita esse deprehenditur: nec enim post oblatum tantum libellum ante contestatam litem velut cetera, sed in qualibet parte litem opponi potest, e. peremptorio termino ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias præfixo minime obstante. Quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam in periculum anime suæ excommunicato communicare compellatur: quod si eam reus omiserit, ut ad hoc sumptibus & laboribus fatigetur, in expensis legitimis condemnandus erit.

In proponenda exceptione excommunicationis servanda est certa forma. h. d.

Sed cum per malitiam hæc exceptio in iudiciis opponeretur frequentius, Innocentiana constitutione consultius cautum est, ut certa in ea proponenda forma servari debeat, ut ex ipsius constitutionis tenore facile apparete potest.

Exceptio excommunicationis potest alteri opponi in prima instantia, non in secunda. Idem de ceteris dilatoriis. h. d.

Hæc etiam in prima tantum instantia sibi locum vendicant: quod si succumbens actor appellaverit præterit excommunicationis opposita, à prosecutione appellantis minime excludendus erit: quod & in ceteris dilatoriis multo magis locum obtinet.

Reus excommunicatus licet convenire non possit, admittitur tamen ad proponendum suas legitimas defensas. h. d.

Reus f. autem nullo obstante excommunicationis vinculo, veluti rectè convenitur, ita ad legitimas defensiones semper admittitur. Satis enim absurdum esset, si auctore impugnantem defensionis copia reo denegaretur: quia sic multos condemnaretur absolvendus. Reconvictionem tamen potestas eidem minime permittitur.

Superius dicta de excommunicatione, intelliguntur de majori, h. d.

Ceterum quæ supra de excommunicatione diximus, non de quacunque excommunicatione sunt intelligenda, sed de ea tantum, quæ à perceptione sacramentorum, & à fidelium communione separata, ut etiam ipsa Innocentiana constitutionis verba demonstrant.

Peremptorie exceptiones sunt, quæ ius alteri perimunt, & semper agentibus obstant. h. d.

Peremptorie, seu dilatorie exceptiones sunt, quæ in totum jus agentis perimunt, & semper agentibus obstant: qualis est, doli mali, metus, pacti conventi, solutionis, iurisjurandi, præscriptionis, transactionis, & rei iudicæ, & si quid contra leges factum esse dicatur.

a. C. postulat. in fi. ex. co. ti. b. C. exceptionem excommunicationis. ext. cod. c. Clem. i. co. ti. d. C. i. co. ti. in 6. e. C. signifi. carvi. ext. co. f. C. cum inter. ext. cod. ti. g. C. co. ti. in 6. h. C. de litem contesta. in 6. i. Can. 2. in fin. 3. q. 6.

DD d d +

Exceptiones peremptoriae liti finitae sunt, quae impediunt litem progressum. h. d.

Harum quaedam dicuntur peremptoriae liti finitae, quaedam simpliciter peremptoriae. Peremptoriae liti finitae sunt, quae liti impediunt ingressum, & adversus agentem omni tempore opponi possunt. a. qualis est exceptio transactionis, jurisjurandi, & rei iudicatae, quae vel in ipso limine iudicii proponi poterunt. b. Cum enim super negotiis, transactione, iurejurando, & sententia decessis, alias liti inchoata terminata fuerit: valde absonum visum fuit, super eisdem novam assumi debere iudicium, & quasi in infinitum forensia iurgia protrahere. Inde quoque liti finitae exceptiones appellantur, quod, ut aliquis esset finis litium, influitur fuerint. Idem juris est in aliis etiam peremptoriis exceptionibus, quae vulgo manifestae sunt, & notoriae habentur.

Exceptiones peremptoriae proponuntur post litem contestatam ante sententiam. h. d.

Ceteri vero liti contestationem minime impediunt, atque ante sententiam erunt regulariter proponende: quas quidem si dolo malo suo tempore in prima instantia reus proponere distulerit, etiam in causa appellationis opponendi sibi facultas denegabitur.

Präjudiciales exceptiones sunt, quae alteri causa praedictam offerunt, puta exceptio consanguinitatis, causa restitutionis viri, exceptio natalium, petitio hereditatis. h. d.

Sunt etiam quaedam exceptiones, quae praedictales appellari possunt, ex eo quod alteri cognitioni praedictum afferunt: utpote, si qua mulier Titium in virum petat, qui ad mulieris intentionem elidendam consanguinitatis objicit exceptionem: quae probata, cum quaestio principalis perimatur, de ipsa est cognoscendum, antequam ad distinctionis articulum procedatur. Idem ad si petenti hereditatem natalium objecta sit exceptio. Cum enim successione causa à causa natalium dependeat, posteriori quoque loco cognoscenda erit.

Spoliatus opponens de spolio in modum exceptionis, non cogitur respondere antequam sit restitutus. h. d.

Ed & si quaestio spolii in modum exceptionis peremptoriae objecta fuerit, probationes super spolio primitus erunt audiendae: eoque legitime probato reus non cogetur respondere s. positionibus, donec integre restitutus fuerit.

Non debet iudex in causa super sedere obnoxio. exceptionis spolii, nisi dicatur factum ab auctore, & hoc in criminalibus vero potest etiam obijci de spolio à tertio facto, si quis dicatur, vel etia sua substantia, vel majori parte spoliatus: nec agenti super rebus Ecclesiasticis potest opponi exceptio spolii reorum privatarum, vel contra. h. d.

Sed quae huiusmodi exceptionem nonnunquam in iudicis calumniose propositam causas Ecclesiasticas contingebat impedire, & per interpositas appellationes principalis causae cognitionem perimere: consultiissime Innocentiana & constitutione decretum fuit, uti in civilibus negotiis spoliatio objecta ab alio, quam ab actore facta, iudex in causa principali procedere non possit. In criminalibus vero etiam à tertio spoliatus fuerit, dum tamen, vel tota sua substantia, vel majori parte ipsius se per violentiam privatum afferret, objecta exceptio processum differet, penis statutis, si eandem intra certa tempora non probaverit objiciens: eo quoque subibit adjecto b, ut rerum privatarum spoliatio, agenti super Ecclesiasticis, vel ex contrario, non opponatur.

Accusato exceptionis de spolio à tertio facto, debet indulgeri tempus, intra quod restitutionem petat, & causam si potest finiat: quo elapso, non obstante tali exceptione, accusari poterit. h. d.

a C. 1. de liti contest. in 6. b C. 2. §. 9. c C. litem tuam. ex. de rest. spol. d C. p. ex. de ord. cog. e C. f. ex. de ord. cog. f positionibus. melius. g C. 1. de rest. spol. in 6. h C. 1. §. 10.

Inter scholares a olim dubitari coepit, an in eo tempore indulgeri debeat, infra quod restitutum implore, ne forte sic existens omnes exceptiones eludat: & ut equitati & pari liti consonantiam habeat. Unde si infra tempus indulgentiae restitutionem non petierit, & causam, cum potest, ad finem non perducatur, non obstante exceptione spolii, deinceps accipiatur.

Exceptiones contra factum peremptoriae naturae sunt, quae ante sententiam proponendae sunt. h. d.

Sunt & aliae exceptiones, quae proprie neque dicitur, neque peremptoriae appellentur: quales sunt, quae adversus productos testes opponuntur, veluti a. si quis Mavium exanimatum, infirmum, etiam nunciatum, vel alius criminolus esse dicat. Quae cum ad peremptoriarum naturam accedere videntur, plus quoque ante sententiam proponendae erunt.

Non differendum, utrum testis obnoxio erit, an non, quam alius fuerit convulsus: vel obnoxio erit, an non, qui confessus & convulsus fuit. h. d.

Multum tamen intererit, an per exceptionem testimonibus opponatur crimina, de quibus accusatus accusati fuerint: an vero ea, de quibus alius accusatus confessi fuerint. Primo enim causa & obnoxio criminum probatio ante exhibenda erit, quae cum per sententiam terminetur: & si convicti vel convictae, ordinaria cessante pena, sufficit, quod à perhibentibus testimonibus repellantur, praesertim cum obnoxio criminum minime causam contingat. Posteriori vero, cum non sit cuiquam contra alios creditum, nisi se per se veritatem innocentem, à ferendo testimonio penitus posse potest.

Opponens exceptionem, quae adversus obnoxios non potest, nihil agit, & hoc, si propria nomine exceptio, si non sua Ecclesiastica. h. d.

Atque autem reus, ne quam contra obnoxios suam exceptionem porrigat, cogi potest, ut simpliciter: cum scire debeat, nullum suum esse errorem habiturum: veluti a. si plures testes possident de eadem pluralitate adversus alium exceptio, vel perjurium, & aut excommunicationem in obnoxio, qui perjuravit, vel Ecclesiastica sententia innodatus fuerit. Ita tamen ita accipiendum est, cum proprio nomine obnoxios excipit: si ceterum si suam defensionem Ecclesiasticas tales exceptiones opposuerit, audiendus erit, nec quod opponens eisdem sit obnoxios, replicari potest.

Qui excipit, non constituit agentis intentionem, & postea plures etiam contrarias exceptiones opponere: & si iudex non admittat, potest appellare, & iudex paverit. h. d.

Ultremo sciendum est, eam, qui excipit, si non praeter agentis intentionem contendit, aliam rem, cum eidem non solum unam, sed etiam plures, quodquam contrarias, proponere liceat: quae si legitime dixerint, & iudex non admiserit, eo quidem per appellationis remedium succurratur, & iudex ipse iustitia penam coecondus erit.

Adversus exceptiones dantur replicationes. h. d. Antur & adversus exceptiones replicationes: de quibus multis agere super vocatum esse, etiam iustitiae sunt ad similitudinem exceptionum, quae adversus exceptiones opponuntur: de quibus si quis plenas res intelligere, ex his, quae superius diffuse de exceptionibus posuimus, mutari poterit.

a C. 8. fol. autem. de rest. spol. in 6. b C. p. ex. de ord. cog. ext. de rest. c C. 1. ex. de ord. cog. d C. cum Ecclesia. ext. de rest. e C. 1. §. 10. de rest. f C. 1. §. 10. de rest. g C. 1. §. 10. de rest. h C. 1. §. 10. de rest. i C. 1. §. 10. de rest. j C. 1. §. 10. de rest. k C. 1. §. 10. de rest. l C. 1. §. 10. de rest. m C. 1. §. 10. de rest. n C. 1. §. 10. de rest. o C. 1. §. 10. de rest. p C. 1. §. 10. de rest. q C. 1. §. 10. de rest. r C. 1. §. 10. de rest. s C. 1. §. 10. de rest. t C. 1. §. 10. de rest. u C. 1. §. 10. de rest. v C. 1. §. 10. de rest. w C. 1. §. 10. de rest. x C. 1. §. 10. de rest. y C. 1. §. 10. de rest. z C. 1. §. 10. de rest.